

Довгоп'ята Д. В.,
студентка Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка
Науковий керівник: Микитенко В. О.,
кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії видавничої справи,
культури та української філології
Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка

**АВТОРСЬКА МОДАЛЬНІСТЬ У РОМАНІ «ДІВЧИНА З
ВЕДМЕДИКОМ» ЯК ВИЯВ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ
В. ДОМОНТОВИЧА**

Дослідження мовної особистості письменників є одним з актуальних напрямків сучасного мовознавства. Це аргументується тим, що мовна особистість найбільш яскраво виражає вплив різних чинників (таких як культура, оточення, освіта, самовдосконалення та ін.) на формування самосвідомості: сприймаючи інформацію з різних джерел, яка пропагує ті чи інші явища, людина формує власні моделі поведінки, правила та систему життєвих цінностей. Н. Дика вважає, що «формування мовної особистості полягає не тільки у здобутті людиною певних знань, умінь і навичок, але й самовихованні, самовдосконаленні, що виражається в прагненні та вмінні мовців спілкуватися рідною та іншими мовами, у систематичній, послідовній, наполегливій роботі над вдосконаленням власного мовлення [2, с. 6]». Отже, досліджуючи мовну особистість, сучасні літературознавці мають змогу більш глибоко аналізувати автора, що може стати причиною переосмислення його життя та творчості.

Одним з елементів, який є засобом дослідження мовної особистості є авторська модальність. Інтелектуальний роман В. Домонтовича «Дівчина з ведмедиком», як і будь-який художній текст, відображає певну модальність, яка є важливим елементом для цілісного сприйняття твору. Зокрема О. Горпинич зауважує, що «модальність (лат. *modalis* – модальний, *modus* – міра, спосіб) – це функціонально-семантична категорія, яка виражає

відношення змісту висловлення до дійсності і мовця до змісту висловлення [5, с. 241]». Модальність може бути двох типів: відношення змісту речення до об'єктивної дійсності (об'єктивна модальність) та ставлення мовця до змісту речення (суб'єктивна модальність). Саме категорія суб'єктивної модальності дозволяє глибше проникнути в особливості індивідуального авторського задуму. Поряд з суб'єктивною модальністю співіснує і авторська модальність. Вона визначає формування мовної картини світу письменника та ідейної концепції художнього твору. Художній текст виступає засобом творення й відображення естетичних, психологічних, емоційних та інших інтенцій письменника, а отже, вербалізує авторську модальність.

Під час дослідження досить важко розмежувати поняття «авторська модальність письменника» та «суб'єктивна модальність персонажа», адже письменник у художньому творі в першу чергу намагається показати емоції думки, позицію персонажа. Однак, варто зауважити, що будь-який персонаж – частина авторського задуму, тобто, суб'єктивне ставлення автора до певних явищ виражене у формі художнього героя та його поведінки. К. Серажим зазначає, що будь-який текст відображає саме авторське сприйняття дійсності. Автор пізнає навколишній світ, усвідомлює його, «пропускає крізь себе» і виплескує назовні в створеному ним тексті. Отже, читач сприймає насамперед авторське бачення та авторський задум у творі [15, с. 248 – 249].

Наприклад, авторську модальність як засіб формування мовної особистості можна виокремити в таких реченнях роману «Дівчина з ведмедиком»:

- *«ніколи не бував такий смачний білий хліб, як у ті напівголодні роки, коли аж надто малий учительський заробіток дуже рідко дозволяв пережити цю насолоду».*

- *«ми сиділи один проти одного... Він — рожевий і ясний, обпершись ліктем на коліно й нахилившись усім тулубом вперед, пильно дивився мені у вічі. Я на краю ліжка, зігнувшись, кутався в накинуте на плечі пальто»;*

- *«— оскільки мені відомо, — сказав Олександр Владиславович, обнявши мене за талію, — учительська платня тепер досить незначна і вчителі не ухиляються від приватних лекцій. Я не заперечував»;*

- *«зроблена люб'язна пропозиція одкривала передо мною привабливу перспективу збільшити моє злиденне утримання одразу на два червінці»*

- *«це був корявий, нудний і катастрофічний бюджет учителя трудової школи»*

Співставлення наведених фрагментів із фактами з життя письменника ілюструє, що такий опис вчительського життя не є безпідставним й ґрунтується на власних спостереженнях автора. Викладацькою діяльністю В. Домонтович почав займатися з 1947 року (роман «Дівчина з ведмедиком» написаний значно раніше – 1928), однак активна громадська позиція та історико-філологічна спеціальність передбачали тісне спілкування та взаємодію письменника з різними людьми, серед яких були й викладачі.

За допомогою засобів увиразнення мови (епітети, порівняння, гра контрастів) письменник виражає авторську модальність, яка є виявом мовної особистості. Отже, виокремлення авторської модальності як засобу мовної особистості письменника дає змогу більш детально дослідити його життєву позицію. Здійснене дослідження підкреслило необхідність подальшого вивчення засобів вираження авторської модальності В. Домонтовича, оскільки це дає змогу краще зрозуміти почуття автора та подивитись на твір його очима.

Список використаної літератури

1. Горпинич В. О. Морфологія української мови: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В. О. Горпинич. – К.: Академія, 2004. – 336 с.
2. Дика Н. М. Мовна особистість: міждисциплінарний аспект / Н. М. Дика // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. – № 27. – 2017. – С. 4-7.

3. Домонтович В. Дівчина з ведмедиком / В. Домонтович // Вибрані твори; Вступ. ст., упорядкув. В. Г. Агеєвої. – К.: Книга, 2008. – С. 115-216.
4. Серажим К. С. Текстознавство: Підручник. / К. С. Серажим. – 2-ге вид. – К.: Київський університет, 2012. – 528 с.